

Dilemele identității

Identități și alianțe regionale într-o Europă în curs de integrare: o provocare la adresa statului național?

ROBERT PARKIN

Introducere

În termeni generali, studiul de față reflectă un interes pe care am căutat să îl dezvolt în ultima vreme față de identitățile regionale în contextul integrării crescînde a Europei. Abordarea mea este la bază cea a antropologului, însă sunt conștient acum, mai mult decît aș fi în ce privește alte studii, că o mare parte a terenului a fost deja cartografiată de alte discipline (geografie, istorie, sociologie, politologie, cercetarea politicilor). Faptul că un adept al antropologiei își îndreaptă atenția spre acest subiect are cel puțin o implicație metodologică și una teoretică. Din punct de vedere metodologic, întrebarea este cum să se studieze regionalismul în condițiile în care situl tradițional de cercetare antropologică este mult mai mic, un sat, sau uneori un cartier urban, un grup de vînători sau de culegători, un grup de păstori în transhumanță etc. O posibilă soluție este munca de teren desfășurată în mai multe locuri, care, într-o oarecare măsură, constituie baza părților mai pronunțat etnografice ale acestui studiu. Din punct de vedere teoretic, există problema etnicității, pe care antropologia poate și-a arogat-o în mare parte, însă există totodată întrebarea cîte feluri de regionalisme se disting în mod convențional în Europa, atît înăuntrul cît și în afara cercurilor academice. Susțin, de aceea, recunoașterea identităților regionale în sine, care pot să nu implice etnicitatea ca atare, fiind de fapt în multe cazuri o chestiune a identității majoritare în cadrul statului național. Cu alte cuvinte, susțin că relația dintre regiune și statul național poate fi segmentată, precum și definită. Voi reveni pe scurt asupra acestui punct mai jos.

Cu toate că tema principală a acestei serii de articole și a seminariilor din care ele s-au inspirat o reprezintă comunitățile transnaționale, în contextul actual existența acestora este contrazisă la prima vedere de ideea convențională că

identitățile regionale există în întregime în cadrul granițelor statului național. Această idee trebuie restrânsă în mai multe moduri; în primul rând, pentru că identitățile regionale se formează și transfrontalier în legătură cu revendicările iredentiste legate de teritoriul altui stat. Acesta nu este nici pe departe un fenomen nou în Europa. În al doilea rând, europenizarea deschide calea formării alianțelor peste granițe (nu neapărat între regiuni limitrofe). Mai recentă, această evoluție este în momentul de față o chestiune mai degrabă birocratică, însă cei ce sunt – în funcție de perspectiva fiecăruia – fie cei mai extremi fie cei mai vizionari în această privință susțin dezvoltarea ei ca pe o alternativă la statul național. Aceste aspecte sunt cele asupra cărora voi insista atunci când voi ajunge la partea mai etnografică a acestui articol, care, dacă nu este altminteri specificat, se bazează pe interviurile mele cu funcționari guvernamentali locali din Bruxelles și din Marea Britanie. Voi cerceta în special ce implicații au aceste acțiuni pentru ideea larg răspândită și deopotrivă de larg contestată potrivit căreia regiunile și instituțiile europene urzesc împreună planuri pentru a elimina statul național.

Antropologia și definiția regionalismului

Căderea Cortinei de Fier și prăbușirea comunismului în Europa de Est nu au eliminat diferențele fundamentale dintre cele două jumătăți ale continentului. Prăpastia despre care se fac previziuni că va continua să existe între ele este îndeobște percepută în termenii dezvoltării economice inegale și a marșului ezitant al unora dintre țări spre o democrație pluripartită. Totuși, o altă diferență se află în evoluția relației dintre statul național și regionalism. În vreme ce în Europa de Vest se fac încercări de instituționalizare a colaborării dintre instituțiile regionale și cele europene într-o punere la încercare a tradiționalului monopol al puterii deținut de statul național, în Europa de Est importante entități regionale tind să se transforme în noi naționalisme pe măsură ce state multietnice se descompun în părțile lor componente.

Această diferență se poate adăuga dificultăților instituționale ale extinderii unificării europene spre est. O excepție în acest sens o constituie Polonia, care și-a reformat de curînd structurile regionale în vederea intrării în Uniunea Europeană (UE): regiunile din această țară sunt acum mai puține dar mai mari și au puteri mai mari, chiar dacă nu într-atît de mari încît să ducă la autonomie (Paradowska 1997). Ca reformă preponderent birocratică, va fi interesant de văzut ce rezonanțe locale au sau pot dobîndi aceste noi structuri în viitor.

Eșecul antropologilor de a acorda destulă atenție schimbărilor recente ale regionalismului reflectă atît o lipsă de interes față de subiect în general cît și cantonarea lor în metodologia tradițională. Deși, de obicei, situl cîmpului de lucru este prezentat în contextul regional ca parte a introducerii, Boissevain are fără îndoială dreptate să susțină (1977:11) că tradiția antropologică a observării participante, față în față, în comunități mici nu se adaptează cu ușurință studierii structurilor regionale.

Regionalismul nu este îndeajuns cercetat nici de tradiția studierii comunităților, nici de simpla concentrare a cercetării asupra nivelului local în opoziție cu cel național sau global: identitățile locale și comunitare ca atare sunt prea mici.

Aceasta nu înseamnă că regiunile au fost ignorate în scrierile antropologice anterioare. Se remarcă asocierea populară a regiunilor cu conceptul de „provincialism” ca denotînd înapoiere (Kaschuba și Lipp 1979:15), regiunile fiind studiate din punctul de vedere al relației lor dialectice cu localitățile din componența lor, pe de o parte, și cu centrul național, pe de alta (de pildă, Schneider, Schneider și Hansen 1972, despre Sicilia și Catalonia). În anii '70, atât Boissevain (1977) cît și Freeman (1973), printre alții, deplîngeau neglijarea regionalismului în antropologie. Totuși, în vreme ce Boissevain pleda în favoarea studierii diferitelor nivele ale procesului și acțiunii sociale în care erau implicate identități și interese locale, regionale și naționale, pentru Freeman chestiunea părea să fie mai degrabă detalierea comparației dintre diferitele comunități, care, dusă la capăt cu rigurozitate, aproape că ar reduce regiunea la o *Kulturkreis*.

Și totuși, ce este pînă la urmă o regiune? După cum subliniază Tindale (1995:2), mărimea teritoriului sau numărul populației nu constituie criterii certe. Însăși definirea cuvîntului nu este întru totul lipsită de echivoc, deoarece el se poate referi la unități supranaționale, dar și la unități subnaționale: de pildă, în contexte globale Europa de Vest poate fi ea însăși descrisă ca o regiune. În interiorul Europei însă, o regiune poate fi definită ca o zonă geografic compactă, avînd mărimea cuprinsă între o comunitate (echivalentă aproximativ cu ideea de *Gemeinschaft* a lui Tönnies ca implicînd mai cu seamă contacte directe) și statul național. Faptul că este compactă din punct de vedere geografic sugerează, de asemenea, că, asemeni statului național, ea este delimitată geografic și nu este enclavizată, și cu toate că poate avea autonomie, ea nu este suverană. O regiune se suprapune adesea cu o unitate administrativă, însă nu în mod necesar, după cum nu este necesar nici să fie recunoscută oficial. Antropologul îi caută îndeobște diferențierea în rîndul populației obișnuite. Această diferențiere nu este ceva pe care îl au toate regiunile, în special dacă sunt create de oficialități. Bunăoară, Scoția are în mod clar mai multă semnificație în acest sens decît Wessexul, care abia dacă este mai mult decît un slogan publicitar al industriei turistice, sau Avonul, o regiune birocratică înființată pentru regiunea Bristol.

Totuși, identitățile promovate pe cale birocratică sunt și ele construite cultural și, în principiu, nu mai puțin potrivite pentru analiza antropologică (cf. Shore 1993a; Shore și Black 1994). De aceea, este important și să se încerce și să se dea o definiție nu numai pentru regiune ci și pentru regionalism ca și concept, cel puțin să se poată distinge de alte concepte cu care este comparabil la prima vedere sau cu care pare să se suprapună parțial.

Pentru antropolog, în momentul de față cel mai evident dintre aceste alte concepte este probabil etnicitatea. Aici întrebarea principală este în ce măsură se

justifică includerea regionalismului în etnicitate? Cu certitudine, multe regionalisme se pretează unei abordări bazate pe etnicitate, cum ar fi Țara Bascilor și Catalonia în Spania, Bretagne în Franța, regiunile francofone și germanofone din Italia, Țara Galilor, Scoția și Ulsterul în Marea Britanie, Flandra și Valonia în Belgia, regiunile maghiare din România și Kosovoul albanez din Serbia. Într-adevăr, există uneori o tendință de a percepe aproape automat regionalismele europene ca fiind etnice la bază (de exemplu, MacDonald 1993:16 poate fi interpretat în acest fel).

Totuși, sunt multe cazurile în care acest lucru ar fi cel puțin dubios chiar dacă el nu este ușor de argumentat, mai cu seamă în mediul academic care a trebuit să se înfrunte cu sugestia că agenții de bursă londonezi (Cohen 1974) și Partidul Comunist Italian (ei bine, aproape; vezi Shore 1993b) reprezintă grupuri etnice, oricât de contrare intuiției ar părea aceste lucruri. Una dintre obiecții este că o astfel de abordare tinde să favorizeze subgrupurile din cadrul unei societăți, ignorând astfel posibilitatea de a acorda etnicitatea grupurilor majoritare din statul național. În ultimii ani au fost făcute unele studii despre etnicitatea majorității din Europa (de exemplu, Forsythe 1989, despre Germania; Just 1989, despre Grecia), dar realitatea este că, în general, etnicitatea sugerează o minoritate într-o oarecare măsură în opoziție față de majoritatea națională. Astfel, „majoritatea” devine echivalentă cu „națiunea”, iar relațiile etnice sunt în mare parte între majoritate și minoritate – cu alte cuvinte, între cei care au un stat și cei care n-au, dar care se află totuși în interiorul granițelor aceluia stat – și în mod definitoriu între două identități care sunt tratate ca relativ delimitate și ca absolut opuse una celeilalte. Aceasta este întrucîtva diferită de relația centru-periferie presupusă de regionalism, care, în cazul în care cei doi poli împărtășesc măcar unele elemente de identitate, este segmentată – adică, polii pot fi opuși la un nivel, în vreme ce la altul polul regional este clar inclus în cel național.

Cîteva exemple pot face această distincție mai clară. În Germania și Anglia - care, lăsînd deoparte minoritățile imigrante urbane, se bucură amîndouă de un mare grad de omogenitate etnică – identitățile regională și națională nu se exclud reciproc. Ele nu se exclud reciproc neapărat nici în Franța și Italia, unde există subidentități majoritare în unele regiuni și identități etnice minoritare în altele. Poți fi normand sau gascon fără a înceta să fii francez: identitatea regională se include în identitatea ta națională. În Bretagne sau Catalonia, pe de altă parte, identitatea regională se poate considera ca excluzîndu-se reciproc cu identitatea națională: amîndouă identitățile există pe un nivel care este direct comparabil. Desigur, statul francez este suficient de puternic pentru a-și menține suveranitatea asupra tuturor regiunilor sale, ceea ce nu înseamnă însă că el este binevenit în toate. El poate chiar întîmpina rezistență. Însă în primele două cazuri acest lucru nu se poate face în numele diferenței etnice, așa după cum s-ar putea în ultimele două. Un alt exemplu îl reprezintă Navara (MacClancy 1993), unde populația

locală se pare că nu se poate hotărî dacă este spaniolă, bască sau navareză, aceasta din urmă fiind percepută, cel puțin în parte, ca o identitate regională mai degrabă decît separată etnic. Regiunea cultivatoare de viță-de-vie Rioja, nu foarte îndepărtată, se află în proces de ascendere la un astfel de statut.

Distincția este contestată deschis în unele cazuri. Regionalismul din Alsacia și Lorena datorează mult graiului german tradițional al locuitorilor lor, care în majoritatea altor cazuri ar fi socotit drept un semn al unei etnicități separate de cea franceză dominantă. Cu toate acestea, ambele regiuni se consideră pe sine de mult timp ca fiind franceze. Mult mai frecvent însă se poate face o distincție atunci cînd o etnicitate majoritară devine izolată într-o altă țară din cauza unei granițe internaționale. Regionalismul german poate fi socotit non-etnic în Bavaria și etnic în nordul Italiei. Nesuprapunerea etnicității cu unele regionalisme reiese și din faptul că nu toate minoritățile etnice alcătuiesc o regiune, o entitate care necesită în mod evident continuitate geografică. Minoritățile etnice urbane, care sunt în mod frecvent dispersate, scapă acestei categorii, după cum îi scapă populațiile de origine imigrantă recunoscută ca atare. Astfel, finlandezii din Suedia, portughezii din Spania, spaniolii din Belgia și turcii din Germania nu contribuie la regionalismul european și nici comunitățile imigrante ale căror origini – și de aceea și definiție etnică, cel puțin în parte – se află în afara Europei. Cu toate că Marea Britanie, Franța și Germania au toate semnificative populații imigrante de acest ultim fel, fiecare cu propria sa agendă politică pentru viitor, dispersarea în orașele acestor țări, amestecarea rezidențială cu populații mai stabile în aceleași orașe și condițiile urbane se combină în general ducînd la prevenirea apariției oricărei identități regionale. În orice caz, în vreme ce își afirmă diferența etnică, se poate ca imigranții să nu simtă că aceasta este incompatibilă cu identitatea britanică, franceză sau germană.

Identitățile regionale pot traversa granițele naționale la fel de bine după cum se pot încadra în ele, în acest caz ele fiind probabil divizate în ceea ce, în contextul actual, ar putea fi numit subregionalisme. Un exemplu deosebit de interesant este regiunea lingvistică franco-provensală. Mișcările lingvistice și culturale franco-provensale revendică existența unei regiuni care acoperă nu numai zona aceea, ci și sud-vestul Elveției și estul Franței pînă în împrejurimile Lyonului. Deși acestea sînt zone pe care naționaliștii francezi le-ar considera Alpii francofoni, adepții acestor mișcări susțin diferența lor față de limbile naționale franceză și italiană. Un element, Valle d'Aoste din nord-vestul Italiei este o regiune francofonă oficial autonomă în cadrul statului italian. Neoficial, totuși, ea poate fi văzută ca parte a acestei identități regionale franco-provensale mai largi, întinsă pe teritoriul mai multor țări. Aceasta îi diluează propria particularitate regională, în vreme ce îi întărește poziția față de Roma în virtutea apartenenței sale la un regionalism transfrontalier mai întins. Desigur, această identitate multiplă este supusă contextualizării și există diferențe dialectale în interiorul zonei franco-provensale

înseși, însă diferitele nivele ale identității sînt totuși reale pentru populația locală (anchete de teren, 1994). Nu toate aparentele exemple intră în această categorie: de pildă, în Catalonia sunt prea puține revendicările de unificare a părții franceze cu El Principat, regiunea catalonă dinăuntrul Spaniei, care se bucură în prezent de o autonomie considerabilă (vezi O'Brien 1993:112-13).

Regionalismul și birocrăția

Regionalismul nu este însă doar o mișcare populară – el poate fi totodată un instrument birocratic. Guvernările naționale pot regionaliza administrația, fără ca aceasta să implice nimic din identitățile regionale populare, un bun exemplu în acest sens reprezentîndu-l Marea Britanie și, în ultima vreme, țări precum Irlanda și Grecia, care practic au fost nevoite să inventeze regiuni și structuri regionale pentru a administra asistența financiară acordată de UE. Birocrațiile locale și regionale pot sprijini aceste acțiuni, în același timp ele pot căuta și să împrumute o parte din legitimitate de la identitățile locale. Iar acolo unde acestea nu există, se poate ca birocrațiile să caute să le creeze. Acest fenomen seamănă cu ideile naționaliste din secolul al nouăsprezecelea – pe care identitățile locale și regionale se găsesc acum în situația de a le pune la încercare. Procesul poate avea loc treptat, reflectînd mai degrabă vederile personale ale birocraților decît o politică prestabilită. Problema reală din punct de vedere antropologic, totuși, este faptul că birocrațiile sînt tot așa de capabile să genereze sensuri, identități și simboluri care le sprijină și le exprimă ca orice altă colectivitate. Antropologii au început abia de curînd să recupereze această viziune, mare parte a progresului provenind din studiul birocrațiilor europene (de exemplu, Shore 1993a; Shore și Black 1994).

Politicile regionale europene datează de fapt de dinainte de Tratatul de la Roma din 1957. Milward îi găsește originile într-o soluție de compromis în tratarea restructurării industriei carbonifere belgiene din Borinage, în sudul țării, pe vremea Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului (1994:111-18). Deși la început Franța a rezistat cu îndârjire acestei acțiuni, Borinage a devenit o asemenea piatră de încercare a hotărîrii CECO încît identificarea sa ca regiune a trebuit susținută cu puțină mistificare. În formularea lui Milward (ibid.:115): „Odată ce fuseseră lansate planurile de dezvoltare regională, eforturile geografilor, sociologilor, istoricilor și economiștilor de la începutul anilor '60, de a descrie și defini natura regională unică a Borinage sînt un exercițiu de pedanterie academică”.

Cu toate acestea, deși întotdeauna subordonată politicilor de dezvoltare economică, în special celor de ocupare a forței de muncă, ideea politicilor regionale a fost adoptată de birocrați și politicieni deopotrivă. Pentru birocrăția UE de azi, într-adevăr, regionalismul rămîne o chestiune de politici strîns legată de un dezavantaj economic relativ. Politica UE este de a se realiza cea mai mare uniformitate infrastructurală posibilă în cadrul Europei, astfel încît concurența să

se poate desfășura în condiții de egalitate. Regiunile sunt văzute drept cheia acestei politici, argumentul fiind că, altminteri, cei cu infrastructura cea mai slabă vor pierde atât investiții cât și mână de lucru. Politicile regionale sunt justificate și în termeni politici și culturali, ceea ce poate părea contradictoriu, în funcție de care document oficial este citit. Astfel, pe de o parte, ea este percepută ca păstrind diversitatea Europei (ECUK 1994:3), iar pe de alta ca încurajând solidaritatea europeană prin convergența economică (CEC 1984:9).

În trecut, delimitările oficiale ale regiunilor de către UE erau clar influențate de această perspectivă exclusiv economică, ignorându-se adesea ideile populare de regionalism și, astfel, creîndu-se posibilitatea conflictului cu ele. Astfel, din cele șapte regiuni în care este împărțită Franța, regiunea aflată în stagnare Pas de Calais este scoasă în evidență, în vreme ce, de pildă, Normandia și Burgundia sînt ignorate. Olanda este împărțită brutal în Nord, Sud, Est și Vest, în vreme ce Republica Irlanda formează o regiune în sine (CEC 1991). În Anglia, comasarea Dorsetului cu Gloucestershire, a Hampshire cu Buckinghamshire și a Lincolnshire cu Derbyshire în aceleași regiuni pare prea puțin justificată din perspectiva identităților locale (ECUK 1994:21). În Germania, UE respectă, după cum se știe, sistemul landurilor, dar acesta este la rîndul lui rezultatul istoric a numeroase compromisuri cu identitățile locale. În mod evident, majoritatea acestor definiții ignoră atât cerințele istoriei, cât și ale identităților locale referitoare la nivelul regional.

Totuși, între timp s-a ajuns la recunoașterea faptului că implementarea politicilor poate fi, de fapt, consolidată de cultivarea altor aspecte, mai strîns legate de identitate. Ca urmare, ideea unei „Europe a regiunilor” a intrat de acum în gîndirea birocratică a însuși Bruxellesului (Shore 1993a; Shore și Black 1994:291, 294-5); ele sînt uneori denumite „mezonivele ale guvernării” (Mazey 1995:79). Aceasta este în parte o reacție la faptul că acolo unde conflictele regionale cu centrele naționale au fost inițial bipolare, regiunile au în prezent tot mai mult puterea de a se folosi de rivalitatea Bruxellesului cu centrele naționale. Experiența lui Shore și Black a arătat că birocrații de la Bruxelles au fost destul de conștienți de această posibilitate și chiar pregătiți să profite de ea, deși ideea lor de regionalism popular părea să fie totuși preponderent una etnică. Aceasta a fost totodată o poziție confidențială din cîte se pare sau cel puțin susținută cu discreție, care, diseminată prea mult, ar da argumente din belșug euroscepticii lor de pretutindeni.

Asociații regionale oficiale și neoficiale

Totuși, inițiativele regionale au de fapt o istorie destul de îndelungată ca mijloace de contracarare a naționalismului, una care precede și care a fost inițial independentă de încercările instituționalizate de unificare a Europei prin EEC și succesorii săi, chiar dacă europenizarea și regionalizarea, ca idei, s-au împletit. După cum sugerează Harvey (1994:4), „Regionalizarea, defalcarea problemelor pe zone ușor de mînuit,

a făcut acum loc unui regionalism agresiv”. Totuși, el mai adaugă: „O «mișcare» regională – în opoziție față de «regionalizare» – presupune participarea publică” (ibid.:10). Dacă încercările inițiale de promovare a regionalismului și de a conferi ideii o expresie instituționalizată dincolo de granițe au venit de la înseși câteva regiuni, trebuie recunoscut faptul că la început aceasta a fost o mișcare în mare parte birocratică. Prima asociație care a fost înființată, la Geneva în 1951, a fost Consiliul European al Municipalităților care în 1981 a devenit Consiliul European al Municipalităților și Regiunilor (vezi CEMR n.d.), cea mai vizibilă expresie a sa fiind fenomenul înfrățirii orașelor. Adunarea, inițial Consiliul Regiunilor Europene a fost fondată mult mai târziu, în 1985, ca reacție la prima conferință a Parlamentului European cu regiunile Comunității Europene pe atunci (vezi AER 1993).

Aceste două organisme sînt oficiale, în sensul în care ele implică reprezentanți ai unor guvernări locale sau regionale constituite în mod binemeritat, însă neoficiale la nivel european, întrucît ele nu au fost înființate cu intenția reprezentării oficiale și instituționale a regiunilor: cu alte cuvinte, ele nu se bucură de un statut oficial echivalent cu cel al Comisiei Europene sau al Parlamentului European. Astfel de organisme există într-adevăr, organisme care, deși poate luptă pentru o recunoaștere adecvată, se bucură din punctul de vedere al formei de statut oficial ca instituții ale integrării europene. Există două foruri principale, unul aflat sub auspiciile Consiliului Europei, celălalt sub cele ale UE. Congresul Autorităților Locale și Regionale ale Europei este responsabil pentru multele activități ale Consiliului Europei legate de guvernarea regională și locală. Astăzi, totuși, speranțele politicianilor regionali și locali sînt mult mai mult concentrate asupra organismului UE, Comisia Regiunilor, preconizată prin Tratatul de la Maastricht din 1992 și înființată în 1994. CR are doar un rol consultativ, însă cu drept de a fi consultată într-un număr crescînd de domenii politice, unul cheie fiind coeziunea socială. Aceasta în mod special este recunoscută ca o chestiune de competență regională, prin rolul larg al regiunilor în administrarea fondurilor structurale (de pildă, asistența acordată de Bruxelles regiunilor cu probleme de dezvoltare specifice), și este legată de principiul subsidiarității (în esență, faptul că funcțiile administrative ar trebui îndeplinite de nivelul cel mai de jos al administrației pentru a fi eficiente, ceea ce, în mod logic, ar crește responsabilitatea democratică). CR are, de asemenea, dreptul de a-și prezenta opinia în alte chestiuni, inclusiv propuneri legislative cu privire la care a fost consultată Comisia Social-Economică, fie din proprie inițiativă, fie la inițiativa Comisiei, și se poate întruni din proprie inițiativă.

Deși organism oficial cu oarecare autonomie, CR pare să fie stînjenită ca și organism democratic de către structurarea sa. Aceasta se datorează în parte rolului său pur consultativ, o restricție impusă în ciuda apelurilor la transformarea ei în cea de a doua cameră a Parlamentului European. Aceste apeluri au fost lansate inițial în Germania și se zice că ideea inițială a CR ar fi venit din Bavaria, un land

german cu un înalt nivel de identitate și cu autonomie câștigată prin puteri proprii. Totuși, nu există nici o prevedere, doar o așteptare, ca reprezentanții să aibă mandate democratice (în sensul în care ei să fie cel puțin reprezentanți aleși ai autorităților pe care le reprezintă în CR). Această ambiguitate a condus la încercarea fostului guvern conservator al Marii Britanii de a se sustrage acestei prevederi prin numirea în CR de funcționari publici nealeși și de membri ai organismelor administrative independente nominal dar care se bazează pe finanțare guvernamentală, deși pînă la urmă această încercare a fost blocată de Camera Lorzilor. Un alt indiciu al dorinței acelei guvernări de a menține controlul este că reprezentarea din Marea Britanie s-a bazat nu pe autoritățile locale ca atare, ci pe planificarea regiunilor, ale căror rezonanțe locale au fost limitate, ca să nu spunem mai mult. Alte țări par să fi fost mai pregătite să joace rolul democratic, majoritatea covârșitoare a reprezentanților fiind aleși în organisme pe care le reprezintă în cadrul CR. Totuși, numirile în sine sunt făcute de guvernele naționale, reprezentarea fiind calculată pe o bază națională, în funcție de populația statului respectiv. Deși implicarea reprezentanților Marii Britanii în sesiunile plenare ale CR este recunoscută în momentul de față ca fiind printre cele mai bune (*Regions and Cities of Europe 6*, ianuarie 1996), aceasta reflectă mai degrabă frustrarea locală față de guvernarea centrală a Marii Britanii decît entuziasmul de la Whitehall pentru ideea regională. O altă fisură în credibilitatea democratică a CR este faptul că membrilor aleși care își pierd susținerea în circumscripțiile locale nu li se cere să demisioneze din CR și adesea nici nu o fac. Ca urmare, CR a câștigat un fel de reputație de refugiu pentru politicienii care nu au fost realeși.

Opiniile sunt diferite în ceea ce privește gradul de importanță pe care îl va dobîndi CR. Pentru unii, ea este o etapă pe drumul spre o Europă cu adevărat federală. Jacques Blanc, pe de altă parte, fostul său președinte dar și un apărător fervent al statului național, crede că acesta din urmă va continua să fie cea mai importantă unitate administrativă și politică a Europei și vede regionalismul într-adevăr ca pe „antidotul la separatism” (citată în Tyler 1994). Aceasta este o opinie destul de diferită față de percepția frecventă a birocraților și politicienilor din afara CR, că ea ar fi abia puțin mai mult decît un atelier de dezbateri a unor chestiuni minore, sau un forum pentru politicienii regionali și locali ambițioși, sau amîndouă (anchete de teren, 1996).

Un alt element regional care ar trebui menționat aici este crearea a opt megaregiuni pentru și de către UE, toate traversînd explicit granițele naționale (“zone de cooperare transfrontalieră”; vezi *Europe 2000+* 1995). În prezent, acestea tind să fie legate de zone politice specifice. Astfel, de exemplu, regiunea Mării Nordului, compusă din nordul și centrul Angliei, nordul Olandei și întreaga Danemarcă, este menită să trateze problema poluării mediului. În același chip, regiunea Arcului Atlantic, compusă din 32 de regiuni din sud-vestul Angliei, coasta atlantică a Spaniei și Franței și întreaga Irlandă, Scoție, Țară a Galilor și Portugalia,

are ca centru de interes chestiuni precum șomajul în zonele marginale și colaborarea în problema poluării cu petrol, deși unii din cei implicați se referă și la dimensiunea „celtică” a acestor regiuni (Helm 1996:18). Unele din aceste alianțe își au originea în inițiative locale, însă au fost adoptate de UE pentru anumite obiective, cum ar fi transportul. Această dimensiune a condus la Perspectiva Dezvoltării Teritoriale Europene a UE, care, deși nu are caracter de obligativitate pentru statele membre, trasează bazele pentru cooperarea regională viitoare la acest nivel, combinând explicit regiuni ale unor state membre diferite. Deocamdată, rațiunea este iarăși pur și simplu egalizarea economică și socială a dezvoltării diferitelor părți ale Europei. Totuși, după cum vom vedea, autoritățile locale creează ele însele alianțe transfrontaliere între ele, care dublează această dezvoltare oficială a Bruxellesului. La fiecare nivel, credibilitatea democratică rămâne o problemă, în prezent fiind greu de creditat sugestia lui Harvey potrivit căreia astfel de alianțe „pot crea în timp un nivel intermediar de autoritate, între regiune și centrul european, mai relevant decât vechiul stat național” (1994:60) – desigur, în contextul identității populare. Asemenea alianțe nu sînt întotdeauna populare, de pildă, euroregiunii Schleswig, situată de o parte și de alta a graniței germano-daneze, i se opun majoritatea danezilor locali, de teama dominației germane (Bendixen 1997).

Conflicte intrabirotice: strategiile locale raportate la Bruxelles și la centrele naționale

Voi trece acum la prezentarea unor poziții etnografice și birotice cu privire la regionalism așa cum sunt ele percepute mai cu seamă de autoritățile locale și regionale din Marea Britanie — de la Bruxelles și din țară. Un prim punct este faptul că există conflicte clare în unele cazuri între reprezentanții regionalismului la diferite nivele birotice și, respectiv, între politicile lor. Acest lucru este exemplificat de Marea Britanie, pe care Bruxellesul a împărțit-o, ca pe alte țări membre UE, în regiuni a căror definire este în mare parte arbitrară din punctul de vedere al identităților populare (CEC 1992:6). Totuși, biroul Marii Britanii din cadrul UE nu respectă întotdeauna granițele trasate de Bruxelles: de pildă, pentru anumite scopuri, Londra a redus regiunea „Sud-Vest” după împărțirea Bruxelles-ului, compusă din Dorset, Somerset, Avon, Wiltshire, Gloucestershire, Devon și Cornwall, la regiunea „Vest”, din care lipsesc ultimele două (cf. ECUK 1994). În chip asemănător, potrivit altui informator, în vreme ce autoritățile locale din estul Angliei își doreau o regiune mică, în componența căreia să intre Norfolkul, Suffolkul și Cambridgeshire, biroul Marii Britanii de la Bruxelles a insistat pe crearea unei regiuni „Est” care să includă și Bedfordshire, Essex și Hertfordshire. Mai mult, ambele reprezentanțe pot fi modificate sau chiar respinse în totalitate la nivelul autorității locale: de pildă, Dorset, Hampshire și Normandia Inferioară au un birou comun la Bruxelles, înființat în aprilie 1995. Această „regiune” nu este numai transregională

potrivit delimitărilor Londrei sau ale Bruxelles-ului (Hampshire face parte din regiunea „Sud”, iar Dorsetul din Regiunea „Vest”, în împărțirea făcută de Londra), ci și transnațională.

Opiniile informatorilor diferă însă în ce privește rațiunea acestei încălcări. Pentru unul din ei, la nivelul local în sudul Marii Britanii, rațiunea a fost impunerea mandatele acestor trei autorități ca regiune comună și „exprimarea acestei unități” explicit; s-a considerat, de asemenea, că era cu atât mai bine cu cât sursa de informații cu privire la politicile UE era mai apropiată și că efectele locale ale informațiilor respective vor avea astfel un impact mai mare. În biroul reprezentativ din cadrul Bruxelles-ului a existat mai multă precauție, această „regiune” (Dorset, Hampshire, Normandia Inferioară) nefiind reprezentată ca avînd o identitate proprie sau ca fiind mai mult decît o simplă structură de cooperare pentru a obține informații și fonduri de la Bruxelles și de a face lobby acolo. În jargon UE, aditionalitatea (adică principiul că banii UE trebuie să reprezinte un plus, iar nu să înlocuiască finanțarea națională) este cel puțin la fel de importantă ca subsidiaritatea. Nu a existat nici o pretenție de evitare sau ocolire a Whitehallului sau Parisului – lucru care era socotit drept o concepție greșită comună. În orice caz, au fost mult mai puțini bani disponibili direct de la Bruxelles decît de la sau prin Londra sau Paris. Totuși, a avea un birou la Bruxelles era considerat un lucru important pentru a se asigura că nu erau ratate fondurile existente și s-a dovedit, totodată, un lucru justificat din punct de vedere financiar. Istoria acestei alianțe anume a fost reprezentată de asemenea, ca întâmplătoare și neplanificată, generată de legăturile pe care Dorsetul și Hampshire le dezvoltaseră fiecare independent cu Normandia Inferioară în privința mai cu seamă a schimbului de informații. Mai recent, Insula Wight li s-a alăturat, deși, cu nivelul de trai și cu rata șomajului pe care le are, ea este o zonă mai defavorizată. Acest lucru nu a fost perceput ca o problemă, atîta vreme cît puteau fi evitate conflictele referitoare la finanțare: astfel nu au existat asemenea conflicte între Hampshire și Dorset, deoarece ele erau eligibile pentru fonduri diferite într-o anumită măsură, chiar dacă ambele au beneficiat de KONVER (programul de asistență UE pentru zonele care în trecut au avut legătură cu apărarea).

Biroul regional al Devonului și Cornwallului a fost înființat într-o manieră *ad hoc* asemănătoare, inițial de Consiliul Comitatului Cornwall în asociere cu Consiliul Comitatului Plymouth, Consiliul Comitatului Devon alăturîndu-li-se ulterior. Deși nu există o alianță structurată cu regiuni franceze ca în cazul anterior, legăturile dintre Cornwall și Bretagne și dintre Devon și Calvados au fost considerate importante. Aceasta s-a întîmplat în ciuda rivalității dintre Cornwall și Bretagne în ce privește pescuitul – deși reală, ea era veche de secole și nu a fost văzută ca un impediment în dezvoltarea cooperării în ansamblu. Iarăși, rațiunea de a avea un birou reprezentativ comun a fost să se asigure eliberarea de fonduri către autoritățile

locale, fonduri care altfel s-ar fi dus într-altă parte, chiar în afara Uniunii, de pildă în Europa de Est, chiar dacă destinația lor inițială ar fi fost Londra. Nu a existat nici o aluzie referitoare la folosirea biroului pentru afirmarea identităților regionale ca atare, care, dată fiind identitatea aparte a Cornwallului ca însăși marginea celtică a Angliei, poate fi greu de susținut pentru cauze interne, în ciuda pretensei geneze a alianței după modelul regiunilor muntoase și insulelor Scoției, o altă regiune periferică cu probleme economice grave și de durată.

Se poate socoti diferența de perspectivă din cadrul primei alianțe ca reflectând apropierea relativă față de Bruxelles și agendele relațiilor publice respective: ceea ce țin autoritățile locale să justifice în fața alegătorilor lor este făcut să pară mai puțin presant în mediul de seră al instituțiilor europene. Totuși, sînt mai înclinat să cred că diferența în acest caz poate fi la bază una personală. Biroul regional al Nordului Angliei de la Bruxelles, de pildă, este văzut ca avînd o agendă politică definită pentru autonomia regională sub forma unei adunări regionale, pentru care este interesată să facă lobby la fel de mult ca pentru oricare alt lucru. În cazul Devonului și Cornwallului, se pare că a existat mai multă convergență între biroul de la Bruxelles și cel de acasă decît în cazul Dorsetului și Hampshire.

Revenind la Dorset, el pare să țină în mod deosebit la integrarea împreună cu alte regiuni în organisme precum Conferința Regiunilor Maritime Periferice; Asociația Regiunilor Europene, care nu este limitată la statele UE; Protocolul celor Cinci Regiuni, care leagă cinci regiuni din cinci țări din vestul Europei; și Regiunea Arcului Atlantic, înființată pentru a aduce la lumină profilul neglijatei coaste atlantice a Europei (Consiliul Comitatului Dorset n.d.:21-6). Asociația Regiunilor Europene, de pildă, este menită „să întărească reprezentarea regiunilor în cadrul instituțiilor europene” (ibid.:22), precum și să joace rolul de canal de comunicare cu Bruxelles-ul, ocolind centrele naționale. Ea este percepută ca jucînd un rol similar celui al înseși Asociației Consiliilor Comitatelor din cadrul Marii Britanii, care funcționează ca și „conductor al comentariilor consiliilor comitatelor către Comisie” (ibid.:21), ocolind similar guvernarea națională de la Whitehall. În ce privește Dorsetul, cooperarea dintre regiuni are în mod destul de conștient o dimensiune politică, precum este și o chestiune de îmbunătățire, de exemplu, a infrastructurii ori legăturilor comerciale. Arcul Atlantic este cu franchețe descris drept „un lobby politic” în broșura oficială (ibid.:22), care afirmă de asemenea (ibid.:21): „Cooperarea cu alte organisme este esențială dacă Dorsetul dorește ca opinia sa să fie acceptată în Europa. Adevărul este că Comisia va acorda mai multă atenție mai multor autorități care conlucrează decît ar acorda uneia singură”.

Asemenea inițiative pot cu siguranță fi încurajate la nivele superioare. Totuși, alianțele formate de autoritățile locale din proprie inițiativă trec adesea peste granițele regionale din viziunea Bruxellesului sau a centrelor naționale. Fără a fi concepute pentru a li se opune sau a le desfide neapărat pe acestea din urmă,

alianțele pot fi văzute ca un exercițiu de fortifiere a puterii locale, în care autoritățile locale profită de sprijinul Bruxelles-ului pentru inițiativele locale în vreme ce în același timp produc soluții care se adecvează doar circumstanțelor locale. Această procedură a ajuns să fie cunoscută în cercurile autorităților locale din Marea Britanie ca „ocolirea Whitehallului”, cu toate că nu este percepută invariabil ca relevantă sau de dorit nici măcar în aceste cercuri.

Totuși, un indiciu al faptului că multe regiuni sînt ele înseși deplin conștiente de posibilitățile pe care le poate oferi integrarea europeană este că aproape cincizeci dintre ele din întreaga Europă își înființaseră birouri permanente la Bruxelles pînă în 1992 (CEC 1992:2) și 130 pînă în 1996 (Helm 1996:18). Nu toate sunt secesioniste sau autonomiste, nici, precum comitatele engleze Essex și Lancashire, nu sunt neapărat regiuni în nici o accepțiune birocratică normală a termenului (Tindale 1995:4). Totuși, există o tendință crescîndă în unele cercuri de a defini toate identitățile și instituțiile subnaționale ca fiind regionale, inclusiv pe cele locale și urbane.

Să examinăm alte cîteva exemple implicînd autorități regionale sau locale din Marea Britanie și să arătăm gradul în care multe din aceste alianțe sunt încă bazate pe politici, deși sunt născute din inițiative locale. Țara Galilor este parte a grupului zonelor miniere din Europa și totodată a Interreg II a UE împreună cu ambele părți ale Irlandei. Centrul European al Țării Galilor de la Bruxelles pretinde că el a jucat un rol esențial în a determina CE să accepte relevanța granițelor maritime în acest context. Scoția este legată de regiunile nord-scandinave, datorită interesului comun față de mediul înconjurător și educație, precum și cu Țara Galilor și cu Aarlborg din Danemarca datorită interesului față de învățămîntul din zonele periferice. Essexul are împreună cu Picardie (Franța) un birou la Bruxelles și anumite proiecte cu Picardie (Franța) ce presupun cooperarea în calificarea forței de muncă, în învățămînt și turism. Cele două sunt văzute ca similare în proximitatea capitalelor lor naționale precum și ca avînd industrii majore (de automobile, de prelucrare a alimentelor, electronică) în comun, și există un aranjament și cu Turingia din estul Germaniei, rezultînd astfel o triplă alianță, justificată prin aspecte culturale precum și economice ale cooperării, și în termenii dezvoltării apropierei autorității locale din fiecare zonă de cetățenii respectivi. În general, s-a considerat că există o puternică conștiință europeană în Essex, în ciuda prezenței unor parlamentari eurosceptici (cel mai cunoscut, Teddy Taylor).

Kentul are legături cu Nord Pas de Calais și cele trei provincii belgiene, o alianță care are statut juridic, chiar dacă fiecare partener păstrează un birou separat la Bruxelles. În cazul Kentului, ideea biroului este de a risipi zvonurile potrivit cărora Kentul ar fi relativ prosper și de a obține partea cuvenită de la biroul din Bruxelles pentru cetățenii Kentului, care sînt înclinați să vadă în UE mai cu seamă o sursă de șomaj (ofițerii de la vamă, transportatorii de marfă, fermierii în urma crizei bolii vacii nebune etc). De asemenea, conflictul dintre Sussexul de Vest și cel de Est cu privire la granițele dintre ele le-a împiedicat pe amîndouă să intre în această alianță după cum ar fi dorit Kentul.

Informatorul nostru de la biroul din Bruxelles al Kentului a sugerat că comitatele care nu se află la graniță, precum cele de cealaltă parte a Londrei, au fost în general mult mai puțin interesate în alianțe transfrontaliere. Autoritățile din Anglia de Est au manifestat deocamdată puțin interes, cu toate că cel puțin Gloucestershire, Somerset, Avon și Wiltshire, și mai îndepărtate de orice graniță internațională, cooperează pentru înființarea unui birou propriu la Bruxelles. Oxfordshire are într-adevăr aranjamente *ad hoc* cu Turingia, pentru care este un canal de obținere a expertizei silvice a universității, și de asemenea, cu Perm (Rusia), o zonă producătoare de armament acum dezafectată, ca și Oxfordshire. Totuși, comitatul nu consideră că merită să își înființeze un birou la Bruxelles, deși în momentul de față contează pe Bruxelles pentru niște finanțări de bază în domeniul educației, mediului și transportului.

Pe de altă parte, Forumul Regional West Midlands, o inițiativă regională care include 5,5 milioane de persoane din Warwickshire, Herefordshire, Staffordshire și Shropshire, are alianțe strânse cu birourile reprezentative germane, cu toate că nu văd în structura rigidă a acestora un model de urmat. West Midlands se află în același timp în Zona Metropolitană de Nord-Est după împărțirea Bruxellesului, care mai include Dublinul, Frankfurtul, Ile de France și așa-numitul Randstad din Olanda, precum și în Arcul Atlantic, situându-se tocmai în afara regiunii Capitalelor Centrale, care se întinde de la Ruhr și Paris prin Belgia și Londra, dar care se termină la Banbury (Oxfordshire). Acesta este locul în care am găsit subliniată ideea West Midlands-ului ca o regiune cu identitate proprie, în opoziție cu East Midlands, care a fost delimitată ca aflându-se de cealaltă parte a Străzii Watling (un vechi drum roman care traversează regiunea în direcția sud-est – nord-vest). Această identitate era percepută ca deținând un aspect economic, coeziunea ei provenind din regenerarea economică, însă informatorul respectiv spera că ar putea apare un sentiment de identitate populară din ea: un proces și o idee dirijată de aparatul birocratic, dacă nu de elite, deși finalizarea era văzută ca aflându-se „la cincizeci de ani distanță”. Pe de altă parte, reprezentantul Adunării Regionale a Yorkshire-ului și Humberside-ului era mult mai interesat de regenerarea economică decât de identitatea regională, susținând pur și simplu că ceea ce el numea „cultură” urma — în cazul în care ea ar exista — să își poarte singură de grijă. Și în cazul nord-estului Angliei, se prevedea apariția unei puternice identități locale după ce Adunarea va fi fost înființată. Aceasta, din nou, era o inițiativă regională datînd din 1987, constituită juridic, însă nerecunoscută oficial. Această nerecunoaștere nu a contat: atîta vreme cît exista uniformitate politică în regiune, după cum este în mod invariabil, Whitehallul putea face prea puțin pentru a contracara această încercare de a da regiunii o oarecare libertate de manevră. De aceea, în acest caz, identitatea regională este percepută mai degrabă ca venind în sprijinul unui program politic (în sensul larg) decât ca exprimînd unul economic. Adunarea ca atare nu are alianțe cu străinătatea, deși autoritățile locale luate în parte au.

Încheierea de alianțe transfrontaliere nu se limitează la Marea Britanie și poate avea loc fără să includă neapărat Marea Britanie; după cum am văzut, ea poate încorpora regiuni din afara UE (vezi Harvie 1994:60). Un exemplu remarcabil al primului tip de alianțe transfrontaliere îl reprezintă alianța celor „patru Motoare” dintre Baden-Württemberg, Rhone-Alpi, Catalonia și Lombardia, care cu siguranță se percepe pe sine drept modelul unei modalități alternative de organizare a Europei, cu existența unei adunări legislative ca și premisă pentru aderare și cu o concentrare pe înalta tehnologie (ibid.:59,62). O alianță similară există între Saarland, Lorraine și Luxemburg, la inițiativa remarcabilului politician social-democrat german și fost primar al Saarlandului, Oskar Lafontaine.

Un exemplu de alianță dincolo de granițele UE este așa-numita “Euroregiune Nysa” compusă din regiunile de graniță ale Saxoniei de Est din Germania, Boemiei de Nord din Republica Cehă și Silezia Inferioară din Polonia. Aceasta a fost fondată în 1991, din inițiative locale, cu toate că lipsa oricărei tradiții de autonomie locală în aceste state foste comuniste a avut ca rezultat un început încet, deciziile majore trebuind adeseori supuse aprobării centrelor naționale. Unul din centrele de greutate ale acestei alianțe îl constituie orașul Gorlitz/Zgorzelec, un vechi oraș german de provincie care acum este situat pe granița germano-poloneză, unde locuitorii de fiecare parte pot trece de cealaltă parte folosind doar cărțile simple de identitate (atâta vreme cât rămân în zona de graniță) și unde serviciile de transport cu autobuzul peste graniță pot fi plătite în oricare dintre cele două monede. La nivel mai general, există colaborare în ce privește serviciile publice (mai ales în cazul urgențelor și al apărării împotriva dezastrelor), promovarea comerțului și turismului, lupta împotriva infracționalității și stimularea culturii (Irek 1999).

Concluzie

Aceste interviuri și alte informații arată o trecere de la un relativ entuziasm pentru alianțele regionale și cooperarea cu Bruxellesul pentru a ocoli mîna moartă a centrului național, la o viziune pur pragmatică axată mai degrabă pe cooperarea în obținerea de fonduri și pe schimbul de informații, decît pe crearea unei identități în sine. Multe alianțe au loc între zone cu profil economic sau social similar. Foarte multe depind încă de tensiunile dintre nivelul local (diferit de cel regional) și cel național. Totuși, este evident că chiar și în Anglia, în vreme ce conștiința populară a identităților regionale poate să rămînă slabă, identitățile locale pînă la nivel de comitat pot fi foarte vibrante (cf. Young et al.1996). Politicienii locali pot fi în mare măsură motivați de realizările pentru zona lor locală și vor urma orice strategie care ar putea pluti în aer la un moment dat pentru a le obține.

În același timp, există limitări clare pentru cooperarea regională atît în cadrul granițelor naționale cît și în cadrul celor europene. Regiunile nu doar cooperează, ci și concurează, iar regiunile mai înstărite sprijină regionalismul ca pe un mijloc

de distanțare față de vecinele lor mai sărace și de păstrare a pozițiilor lor privilegiate (Liga Lombardă, de pildă). Ele se pot chiar alia cu centrul național împotriva altor regiuni. Dezvoltarea regională nu a funcționat în unele zone în mod evident, cum ar fi Mezzogiorno din sudul Italiei și anumite părți ale Spaniei și Greciei, care continuă să rămână de fapt încă și mai mult sub media europeană din punct de vedere economic în ciuda direcționării de fonduri structurale către ele. Aceste regiuni nu au de aceea puterea de a face alianțe utile: exemple remarcabile, precum Alianța Celor Patru Motoare, sînt între regiuni relativ prospere al căror principal interes este să își mențină acea prosperitate (cf. Harvie 1994:6). Un alt considerent este acela că politicienilor locali de cele mai multe ori le displace introducerea de noi instituții regionale, pe care le percep fie ca aflîndu-se în competiție cu propria lor putere ca organ ales, fie, ca în cazul Marii Britanii, ca reprezentînd încă un palier al guvernării centrale situat deasupra lor.

Mai general, cu toate că autonomia și receptivitatea crescute față de identitățile și revendicările locale sînt certe pentru unitățile subnaționale în general, pînă la nivelul orașului, nu există nici un semn că statele naționale ale Europei, care sînt încă membre de primă linie ale UE, sînt pregătite să își cedeze suveranitatea către acestea. Cu toate că statul național este adesea perceput ca slăbit nu numai în urma uniunii sale cu UE, ci și a renunțării la politicile de protecționism social și la economiile naționalizate, UE se întemeiază încă pe o serie de tratate internaționale între state suverane, în tradiționala manieră westfaliană. În plus, chiar și directivele Bruxellesului trebuie ratificate de parlamentele naționale pentru a beneficia de puterea legii în fiecare din statele membre. Nici secesiunea nu este imposibilă, după cum o demonstrează cazul Groenlandei (teritoriu dependent de Danemarca, NB): UE nu poate fi comparată cu Statele Unite din 1861. Nivelul național continuă să rămână important indiferent de sentimentul național popular ca atare, care în Marea Britanie și Danemarca este ostil integrării complete, în vreme ce cedează unei identități mai „europene” asociată cu o regionalizare lărgită în Germania, de exemplu, și în Belgia. Aceasta din urmă aproape că a încetat să mai existe ca stat național din cauza devoluției extensive a puterilor și funcțiilor statului către cele trei regiuni administrative (dar și populare) ale sale (Flandra, Valonia și Bruxellesul).

În ansamblu, totuși, multe state naționale europene vor voi și totodată vor fi în stare să opună rezistență față de ritmul schimbării într-un regionalism dus pînă la capăt. Nu este, de aceea, de mirare că gînditorii mai radicali așteaptă de la alianțele transfrontaliere să reconfigureze Europa prin producerea de regiuni de mărimea unui stat care să șteargă granițele naționale tradiționale (precum în documentul *Europa 2000+*). Pentru antropolog, incidental, aceasta are efectul interesant că polaritățile centru-periferie sunt inversate: Bretagne este periferică în Franța, însă destul de centrală în Arcul Atlantic, al cărui sediu administrativ se află la Rennes (Helm 1996:18). Totuși, interviurile mele de pînă acum indică faptul

că această evoluție este una îndepărtată, dacă se va împlini vreodată: poate fi destul de dificil să se găsească identități regionale propriu-zise în unele părți ale Europei, în vreme ce pentru oficiali există întotdeauna probleme mai presante de rezolvat. Dar chiar și așa, multe identități, inclusiv cele naționale din Europa secolului nouăsprezece, precum și multe identități locale din Marea Britanie a aceluiași secol (despre aceasta din urmă, cf. Young et al. 1996), au fost conduse sau impulsionate de elite. De asemenea, regiunile, ca națiunile, sînt idei pentru care uneori oamenii sînt gata să moară, ceea ce nu este cazul Europei, deocamdată. Nu va exista, după toate probabilitățile, o situație stabilă, ci una în care instituțiile și politicienii locali, regionali, naționali și europeni vor continua să-și dispute puterea, după cum fac în alte sisteme „federale”.

Bibliografie

- AER 1993. The Assembly of European Regions (broșură neoficială).
- Bendixen, Grit 1997. Danish Pact Reveals Divisions, *în European* 4-14.5.97.
- Boissevain, Jeremy 1977. Towards a Social Anthropology of Europe, în Boissevain, J. Și Friedl J. (editori) *Beyond the Community: Social Processes in Europe*, The Hague: Netherlands Department of Education and Science.
- CCE (Comisia Comunităților Europene) 1984. *The Regions of Europe: Socio-Economic Situation and Development of the Community s Regions*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- CCE 1991. *Working for the Regions*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- CCE 1992. *Helping Europe s Regions*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- CEMR n.d. The Council of European Municipalities and Regions: History, Structures, Activities (broșură neoficială).
- Cohen, Abner 1974 (ed). *Urban Ethnicity*, London: Tavistock.
- Dorset County Council n.d. *Dorset County Council in Europe: Reaching Out to the Future*, Dorchester; Dorset County Council.
- ECUK (European Commission in the United Kingdom) 1994. *The West, a Region of the European Union*, London: HMSO
- Europe 2000+ 1995. *Regional Planning for the Year 2000*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Forsythe, Diana 1989. German Identity and the Problems of History, în Elizabeth Tonkin, Maryon McDonald și Malcolm Chapman (editori) *History and Ethnicity*, London and New York: Routledge.
- Freeman, S. 1973. Introduction to European Social Organisation, în *American Anthropologist* 75, 743-50.
- Harvie, Christopher 1994. *The Rise of Regional Europe*, London and New York: Routledge.
- Helm, Sarah 1996. Arc of Influence Puts Nations in the Shade, *Independent* 11.7.1996, 18.
- Irek, Malgorzata 1999. Self-governance at the Border: Local Initiatives in the “Dreilaendereck”, ms.
- Just, Roger 1989. Triumph of the Ethnos, în Elizabeth Tonkin, Maryon McDonald și Malcolm Chapman (editori) *History and Ethnicity*, London and New York: Routledge.

- Kaschuba, Wolfgang, și Carola Lipp 1979. *1848 – Provinz und Revolution: kultureller Wandel und soziale Bewegung im Königreich Württemberg*, Tübingen: Tübinger Vereinigung für Volkskunde.
- MacClancy, Jeremy 1993. At Play with Identities in the Basque Area, în Sharon McDonald (ed.) *Inside European Identities: Ethnography in Western Europe*, Oxford and Providence: Berg.
- McDonald, Sharon 1993. Identity Complexes in Western Europe: Social Anthropological Perspectives, în Sharon McDonald (ed.) *Inside European Identities: Ethnography in Western Europe*, Oxford and Providence: Berg.
- Mazey, Sonia 1995. Regional Lobbying in the New Europe, în Martin Rhodes (ed.) *The Regions and the New Europe*, Manchester: Manchester University Press.
- Milward, Alan S. 1994 (1992). *The European Rescue of the Nation State*, London: Routledge.
- O'Brien, Oonagh 1993. Good to Be French? Conflicts of Identity in North Catalonia, în Sharon McDonald (ed.) *Inside European Identities: Ethnography in Western Europe*, Oxford and Providence: Berg.
- Paradowska, Janina 1997. Rysowanie Polski, *Polityka* 20.12.97, 20-2.
- Schneider, P, J. Schneider și E.Hansen 1972. Modernization and Development: the Role of the Regional Elites and Noncorporate Groups in the European Mediterranean, *Comparative Studies in Society and History* 14, 328-50
- Shore, Cris 1993a. Inventing the "People's Europe": Critical Approaches to European Community "cultural policy", *Man* n.s.28, 778-800.
- Shore, Cris 1993b. Ethnicity as Revolutionary Strategy: Communist Identity Construction in Italy, în Sharon McDonald (ed.) *Inside European Identities: Ethnography in Western Europe*, Oxford and Providence: Berg.
- Shore, Cris și Annabel Black 1994. Citizen's Europe and the Construction of European Identity, în Victoria Goddard, Joseph Llobera și Cris Shore (editori), *The Anthropology of Europe: Identities and Boundaries in Conflict*, Oxford and Providence: Berg.
- Tindale, Stephen 1995. *Devolution on Demand: Options for the English Regions and London*, London: Institute for Public Policy Research.
- Tyler, Christian 1994. Territorial Champion, *Financial Times* 19.12.94.
- Young, Kenneth, et al. 1996. *In Search of Community Identity*, Bristol: Rowntree Foundation.

Traducere de Doina Baci

*

Robert PARKIN este secretar asistent al Centrului Britanic de Studii Durkheimiene din Oxford și cercetător la Institutul de Antropologie Socială și Culturală din cadrul Universității Oxford, specializat în problemele identității, etnicității și naționalismului în Europa, dar și în cercetarea interculturală a relațiilor de rudenie și în istoria antropologiei. Printre cele mai importante volume ale sale se numără *The Munda of Central India: An Account of their Social Organization* (1992), *The Dark Side of Humanity* (1996), *Kinship: An Introduction to Basic Concepts* (1997).

Robert Parkin, *Regional Identities and Alliances in an Integrating Europe: A Challenge to the Nation State?*, studiu publicat cu permisiunea autorului.